

## **Bilimsel Yayınlar ve Üretken Yapay Zekâ Kullanımı**

Üretken yapay zekâ teknolojileri, akademik üretim ve yayıncılık süreçlerinde önemli fırsatlar sunarken; bilimsel bilginin doğruluğu, güvenilirliği ve araştırma bütünlüğü açısından yeni risk alanlarını da beraberinde getirmektedir. Bu dönüşüm süreci, üniversiteler ve bilimsel dergiler için yalnızca teknik değil, aynı zamanda etik ve yönetsel bir sorumluluk alanı oluşturmaktadır.

Bu yeni dönemde akademik yayıncılığın tüm paydaşlarının — yazarlar, editörler, hakemler ve yayınevleri — rollerini ve sorumluluklarını daha açık, daha şeffaf ve daha denetlenebilir bir zeminde yeniden tanımlaması gerekmektedir.

Bu çerçevede bazı temel hususlar özellikle ifade edilmelidir:

### **Yazarlar için:**

Üretken yapay zekâ araçları, yazım, özetleme, çeviri veya dil iyileştirme gibi alanlarda destekleyici bir rol üstlenebilir. Ancak hangi araç kullanılırsa kullanılsın, bilimsel içeriğin doğruluğundan, kaynakların gerçekliğinden ve metnin etik uygunluğundan nihai sorumluluk yazara aittir.

Yapay zekâ tarafından üretilmiş veya önerilmiş olsa dahi, doğrulanmamış bilgiler, gerçekte var olmayan kaynaklar ve yanıltıcı atıfların bilimsel metinlerde yer alması kabul edilemez. Bu nedenle üretken yapay zekâ kullanımı açıkça beyan edilmeli, tüm referanslar birincil kaynaklardan titizlikle kontrol edilmelidir.

### **Editörler için:**

Editörlük, bilimsel yayıncılıkta yalnızca başvuru ve hakemlik süreçlerini koordine eden bir idari görev değil; bilimsel güvenilirliğin, etik ilkelere uygunluğun ve yayın kalitesinin korunmasında merkezi bir sorumluluktur. Üretken yapay zekâ çağında bu rol, daha sistematik ve politika temelli bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır.

Bu kapsamda editörlerden beklenenler şunlardır:

- Yayın başvurularında üretken yapay zekâ kullanımına ilişkin beyanların varlığını ve tutarlılığını gözetmek,
- Metin içi atıflar ile kaynakça arasında biçimsel ve içeriksel tutarlılığı değerlendirmek; olağan dışı, doğrulanması güç veya alanla uyumsuz referans kümeleri tespit edildiğinde editoryal incelemeyi derinleştirmek,
- Hakem raporlarında dile getirilen olası üretken yapay zekâ kaynaklı riskleri sistematik biçimde ele almak,
- Üretken yapay zekâ kullanımını otomatik bir suçlama alanı olarak değil, bilimsel bütünlüğü korumaya yönelik bir risk değerlendirme başlığı olarak değerlendirmek,
- Dergi bünyesinde, yazarlar ve hakemler için geçerli olacak şekilde, açık, erişilebilir ve güncel bir “Üretken Yapay Zekâ Yayın Politikası” oluşturulmasını sağlamak ve uygulanmasını izlemek.

Editoryal süreçler, cezalandırıcı değil; önleyici, yönlendirici ve yayın etiğini güçlendirici bir işlev görmelidir.

### **Hakemler için:**

Hakemlik süreci, bilimsel yayıncılığın en önemli kalite ve güven mekanizmalarından biridir. Üretken yapay zekâ çağında bu sorumluluk, yalnızca bilimsel içeriği değerlendirmekle sınırlı kalmayıp; metnin tutarlılığı, kaynak kullanımı ve akademik dürüstlük açısından da dikkatli bir yaklaşımı gerekli kılmaktadır.

Bu çerçevede hakemlerden beklenenler şunlardır:

- Metin içinde olağan dışı genellemeler, bağlamdan kopuk ifadeler veya alan yazınıyla örtüşmeyen anlatımlar gibi üretken yapay zekâ kaynaklı olabilecek unsurlara karşı dikkatli olunması,
- Metin içi atıflar ile kaynakça arasında tutarsızlık, erişilemeyen veya alanla uyumsuz yayınlar tespit edilmesi hâlinde editörlerin bilgilendirilmesi,
- Metnin bütününde yüzeysel fakat akıcı bir anlatım, özgün akademik tartışma derinliğinin zayıf olması gibi durumların editöryal değerlendirmeye not edilmesi,
- Hakemliğin, insan uzmanlığına ve akademik muhakemeye dayalı bir süreç olduğu bilinciyle yürütülmesi; değerlendirme ve raporlama süreçlerinde üretken yapay zekâ araçlarının kullanılmaması.

Hakemlik, nihai bir teknik tespit mekanizması değil; bilimsel bütünlüğü korumaya katkı sunan bir erken uyarı ve kalite sürecidir.

### **Bilimsel dergiler ve yayıncılar için:**

Üretken yapay zekâ çağında bilimsel dergilerin yalnızca genel etik ilkelere atıf yapması yeterli değildir.

Her derginin;

- Üretken yapay zekâ kullanımına ilişkin açık, bağlayıcı ve güncel bir politika oluşturması,
- Yazarlar, editörler ve hakemler için bu politikayı şeffaf biçimde ilan etmesi,
- Olası ihlallerde izlenecek usul ve süreçleri önceden tanımlaması,

akademik yayıncılığın güvenilirliği açısından artık bir zorunluluk hâline gelmiştir.

### **Bilimsel Yayıncılıkta Ortak Güvence Mekanizmaları**

Bu dönüşümün yalnızca bireysel dikkatle yönetilmesi mümkün değildir. Bu nedenle;

- Yerli ve güvenilir üretken yapay zekâ tespit araçlarının geliştirilmesi,
- Bu araçların ulusal düzeyde otorite kabul edilmesi,
- DergiPark'a yüklenen tüm bilimsel yayınların, mevcut intihal denetimlerine ek olarak, üretken yapay zekâ kaynaklı içerik tespitinden de geçirilmesi

önemli ve gerekli adımlar olarak değerlendirilmektedir.

Ulusal ve uluslararası rehberlerde de açıkça ifade edildiği üzere, üretken yapay zekâ ne kadar gelişmiş olursa olsun; etik sorumluluk, hesap verebilirlik ve bilimsel bütünlük daima insana aittir.

Üniversiteler olarak görevimiz, bu teknolojik dönüşümü reddetmek değil; bilimin güvenilirliğini, şeffaflığını ve toplumsal itibarını koruyacak ilke, politika ve mekanizmaları ortak akılla geliştirmektir. Akademik yayıncılığın geleceği, teknoloji ile etik sorumluluğun dengeli ve bilinçli biçimde birlikte yürütülmesine bağlıdır.

Bu yaklaşım, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği ile Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi başta olmak üzere, yürürlükteki ulusal mevzuat ve etik düzenlemelerle uyumlu bir çerçeveye dayanmaktadır. Ayrıca, TÜBİTAK Destek Süreçlerinde Üretken Yapay Zekânın (ÜYZ) Sorumlu ve Güvenilir Kullanımı Rehberi ile Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Faaliyetlerinde Üretken Yapay Zekâ Kullanımına Dair Etik Rehber, üretken yapay zekâ kullanımında şeffaflık, hesap verebilirlik ve araştırma bütünlüğünün esas alınması gerektiğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Nitekim YÖK Başkanımız Prof. Dr. Erol Özvar, 4 Kasım 2025 tarihli açıklamasında, söz konusu etik rehberin üniversiteler için önemli bir adım olduğunu vurgulamış; bu çerçevenin daha ileriye taşınması amacıyla kapsamlı bir mevzuat çalışmasının yürütüldüğünü ve gerekli yönetmelik ile yasal düzenlemelerin en kısa sürede yürürlüğe gireceğini ifade etmiştir. Bu doğrultuda yükseköğretim sisteminde üretken yapay zekâ kullanımına ilişkin etik, denetlenebilir ve şeffaf bir yönetim yapısının güçlendirilmesi, ortak bir sorumluluk alanı olarak karşımızda durmaktadır.